

«ЄВРОПЕЙСЬКА КАРТА» КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ І ФОРМАТ СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті досліджується історія розвитку, еволюція і механізми співпраці країн Вишеградської четвірки. Визначено головні пріоритети та проблемні питання розвитку країн Центральної Європи.

Ключові слова: Вишеград, Центральна Європа, Європейський Союз, співробітництво, інтеграція.

Науковий аналіз історії, теорії і практики співробітництва країн Центральної Європи «Вишеградської четвірки» в контексті сучасних європейських інтеграційних процесів представляє вагомe значення для розробки і реалізації стратегії зовнішньої та внутрішньої політики України на сучасному етапі. На початку ХХІ ст., за умов зміни геополітичної ситуації на європейському континенті, країни Центральної Європи (повноправні члени Європейського Союзу), розбудовують нову діючу систему міжнародних відносин і відповідно віддають і продовжують делегувати частину своїх повноважень наддержавним інститутам ЄС.

Утім, граничне звуження формату двосторонніх та багатосторонніх відносин країн Центральної Європи – країн Вишеградського об'єднання з “зовнішнім світом” не виключає також і активної позиції України у центральноєвропейському регіоні. «Європейська карта» країн Вишеградського об'єднання відкрита і до України.

Актуальність питання міжнародних відносин країн Вишеградського об'єднання на регіональному рівні визначається перспективою і логікою європейського інтеграційного розвитку, адже важливою складовою їх зовнішньої політики має стати активізація відносин на новому рівні, динамічна розбудова ефективної регіональної системи міжнародного співробітництва за нових геополітичних умов на європейському континенті.

Метою наукового дослідження є аналіз історичних підвалин та формату співпраці країн Вишеградського об'єднання

до набуття ними Євросоюзу. Завданнями визначаємо виокремлення періодизації та проблематики вишеградської співпраці та презентацію основних напрямів співробітництва країн регіону.

Як у зарубіжній – європейській, так і у вітчизняній літературі існують поодинокі аналітичні публікації з тематики Вишеграду [1], аналіз яких потребує окремої статті. Монографічні видання на сьогодні є два – за редакцією чеського науковця Йржі Вікоукала «Вишеград: можливості та бар'єри центральноєвропейського співробітництва»[2] та автора цієї статті Єви Кіш «Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції»[3]. Отже, вкрай необхідно досліджувати центральноєвропейський регіон вже з позицій сьогодення – активізації зовнішньої політики України в регіоні країн Вишеграду.

Головною метою створення Вишеградського об'єднання країнами Центральної Європи 15 лютого 1991 року (Вишеград - назва угорського міста, де відбулося його заснування) було об'єднання зусиль тоді ще трьох країн – Польщі, Угорщини та Чехословаччини для виходу із сфери впливу СРСР, як протистояння можливим спробам реставрації попередніх політичних режимів.

Важливо підкреслити, що *Вишеградське об'єднання не створювалося як альтернатива європейській інтеграції* – і це зазначимо завжди підкреслювалося лідерами спочатку трьох, а з 1993 року вже офіційними представниками чотирьох країн Вишеградського блоку.

Назва Вишеградського об'єднання відноситься до історичної зустрічі 1 листопада 1335 року, коли у вишеградському королівському замку Кароля Роберта, угорський, чеський та польський правителі на протигагу Австрії, прийняли стратегічне рішення у сферах політики, торгівлі, точніше розбудови та регулювання північного торгового шляху з метою посилення як торгово-економічних зв'язків зокрема і посилення ролі регіону взагалі. 15 лютого 1991 року Вишеградське об'єднання було створено з метою об'єднання зусиль «трех» у просуванні до євроатлантичної інтеграції.

Страх перед ймовірним “втручанням старшого брата”, низка чинників внутрішньо - і зовнішньополітичного характеру, небезпідставно саме в період 1991-1993 років змусила країни регіону до активних пошуків міжрегіональної співпраці. Специфіка Вишеграду була також і в тім, що пріоритет інтеграції з євроатлантичними інституціями всіяко не тільки підкреслювався (про це свідчать установчий документ, спільне комюніке [4], а по суті, вже конкретні дії і відповідні спільні документи, заяви перших осіб країн Вишеграду), але також і динамічно втілювався в життя.

Історію розвитку діяльності міжнародного регіонального об'єднання країн Центральної Європи - Вишеградської четвірки можна розділити на два чітко визначених періоди. Безперечно ця класифікація не є остаточною, а слугує спробою визначення насамперед, етапних подій в житті країн Вишеградської групи як міжнародного регіонального об'єднання. Безперечно, що кожний з цих двох головних етапів має суттєві особливості розвитку, отже відповідно і відзначаємо також і градацію всередині двох етапів.

Перший період – від часу утворення 1991 року до 2004 року – як формування Вишеградського об'єднання з 15 лютого 1991 року, до приєднання Республіки Польща, Угорської Республіки, Чеської Республіки та Словацької Республіки до Європейського Союзу і включно до НАТО.

Другий період – з 2004 р. і на широку перспективу сьогодишнього майбутнього, коли співпраця чотирьох країн Вишеградської групи відбувається вже в складі Європейського Союзу.

Ця класифікація зумовлена перш за все вельми прагматичними обставинами зовнішнього і внутрішнього характерів, а саме, визначенням мети країнами міжнародного регіонального об'єднання, як у 1991 році (і безперечно виконанням цієї мети – євроатлантичної інтеграції), так і у 2004 році, про що свідчать документи країн-засновниць. Безперечно, їх вступ до НАТО у 1999 році (Словачина була прийнята в НАТО лише у 2004 році) були теж важливими подіями євроатлантичної інтеграції країн Центральної Європи. Власне період 1991 – 2004 років можна поділити на декілька підперіодів із чітким виокремленням головних характеристик та із врахуванням відмінностей у характері їх співпраці, але в контексті єдиної незмінної цілі – євроатлантичної інтеграції країн Вишеграду.

Отже, період 1991 - 2004 років доцільно розділити на декілька підетапів із визначенням суттєвих характеристик.

а) 1991-1992 роки - “*Виклик часу*” – власне створення Вишеграду, коли пріоритет мали фактор безпеки, і досить сильна об'єднуюча ідея – консолідація зусиль країн Центральної Європи на протигагу так званій можливої “радянській загрози” з метою якнайшвидшої євроатлантичної інтеграції. Отже, цілком зрозуміло, що міждержавна регіональна інтеграція була засобом, а не ціллю.

б) 1993 - 1998 роки - “*Втрачені ілюзії*” - крах ілюзій країн Вишеградської четвірки щодо їх швидкої, майже автоматичної європейської інтеграції країн, а також наявність проблем внутрішніх системних трансформацій – в цілому із іншими причинами виокремлюють цей період як стагнації регіональної Вишеградської співпраці з 1993 року, який фактично продовжуватиметься до 1999 року. Також важливою подією цього року була зміна структури Вишеградського об'єднання: відбулася зміна конфігурації країн Вишеграду з “трійки” в “четвірку” у зв'язку із створенням двох незалежних держав: Чеської Республіки та Словацької Республіки. Важливо також виокремити і 1994 рік - “*Primus inter pares*” – як початок перегонів всередині Вишеградської четвірки на кшталт - хто перший приєднається до ЄС досить рельєфно, чітко визначили принаймні два головних доленосні стратегічного характеру процеси всередині Вишеградського об'єднання: це посилення

амбіцій Польщі щодо статусу регіонального лідера, і факт самоізоляції Словацької Республіки. Отже, починаючи з 1994 року в деякій мірі намітилися перші симптоми конфронтації з-поміж учасників Вишеградського об'єднання. Ці проблеми проявилися і в організаційному плані, адже серйозні зустрічі стали відбуватися лише з питань безпеки, все інше, якщо і зустрічались мало протокольний, формальний характер.

с) 1998 – 1999 роки - *“Відродження Вишеграду”* – ще з 1998 року відбувається активізація та посилення регіональної кооперації, економічної співпраці, відбувається інтенсифікація атлантичної інтеграції країн Вишеградської четвірки. Запрошення Словаччини до активної співпраці в рамках Вишеграду, що офіційно було зроблено прем'єр-міністром Чехії 11-12 вересня 1998 року на засіданні СЕФТА, де-факто визначило і реорганізацію Вишеграду за умов атлантичної інтеграції цих країн. Особливо важливою подією цього періоду була підтримка євроатлантичної інтеграції Словаччини країнами Вишеграду після зміни у Словацькій Республіці внутрішньополітичної ситуації. Саме з 1999 року (самміт 14 травня 1999 року у Братиславі) реально можна говорити про своєрідне відродження Вишеграду [5]. Були змінені стратегія з питань безпеки, а також здійснена розробка конкретного плану дій у восьми напрямках співпраці, коли в спільних діях країн вже чітко прослідковується динамізм і прагматизм. *Важливо підкреслити, що саме з 1999 року і по сьогодні керівну роль перебирають на себе прем'єр-міністри країн Вишеградської четвірки.*

d) 2000-2004 роки – *“На порозі Євросоюзу”* - активізація дій країн Вишеградської четвірки у виконанні умов щодо їх членства в Євросоюзі; характерним є динамізм системної трансформації в кожній з країн Вишеградської четвірки та посилення співпраці чотирьох (особливо повчальним для України є досвід системної трансформації та “навздогінної” європейської інтеграції Словаччини). Фактично, завершення у 2004 році принципово важливого етапу у розвитку Вишеградського об'єднання як виконання мети країн Вишеграду, набуття чотирма країнами повноправного євроатлантичного членства в Європейському Союзі та НАТО.

Міжнародна регіональна інтеграція центральноєвропейських країн зумовлюється рядом причин: їх спільними історичним минулим та регіональними інтересами, географічним положенням, а також політичними і економічними зв'язками, схожими можливостями та прагненнями. Геополітичні інтереси цих країн також вимагали підсилення і міжрегіональної інтеграції, позаяк це слугувало передумовою як політичної, так і економічної стабілізації центральноєвропейського регіону.

Після зустрічей прем'єр-міністрів Угорщини, Польщі і тоді ще Чехословаччини спочатку в квітні 1990 року в Братиславі, а потім - у листопаді 1990 року в Парижі, під час конгресу НБСЄ, на спеціальному засіданні було запропоновано і розроблено план об'єднання політичних та економічних зусиль цих трьох країн з метою наступного входження в загальноєвропейський інтеграційний процес. Окрім перших осіб – Вацлава Гавела, Анталла Йозефа і Леха Валенси, на зустрічі прийняли участь і по три представники з кожної країни. Анталл Йозеф запропонував створення клубу трьох, якій координуватиме західноєвропейську інтеграцію її членів і запропонував назву “Вишеградське співробітництво”, посилячись на знамениту першу центральноєвропейську зустріч на вищому рівні 1335 року у Вишеграді.

Заснування нового регіонального об'єднання було здійснено 15 лютого 1991 року у місті Вишеград в Угорщині. За назвою цього міста об'єднання дістало назву Вишеградський “трикутник”, а з розділом Чехословаччини на дві незалежні держави Чеську Республіку та Словацьку Республіку – об'єднання стало називатись Вишеградський “чотирикутник”, Вишеградська четвірка. Декларація (“Декларація про співробітництво Чесько-Словацької Республіки, Республіки Польща та Угорської Республіки на шляху до європейської інтеграції”) про утворення Вишеградського об'єднання підписали 15 лютого 1991 року від Угорщини - Й. Анталл, від Чехословаччини - Вацлав Гавел, від Республіки Польща - Лех Валенса [6].

Метою було визначено об'єднання зусиль трьох країн для виходу із сфери впливу СРСР, для спільного протистояння можливим спробам реставрації попередніх режимів.

Лідери небезпідставно побоювалися втручання СРСР у внутрішні справи своїх країн. Вони прагнули не тільки колективно приєднатися до політичних та економічних міжнародних організацій Заходу, але хотіли й зміцнити свою безпеку, тим самим посилити і стабільність у регіоні в цілому.

П'ять пунктів Декларації чітко визначали мету Вишеградського об'єднання центральноєвропейських країн:

- відновлення державної незалежності, демократії і свободи;
- ліквідація залишків тоталітарного режиму у всіх сферах життя, суспільства і економіки;
- формування парламентської демократії і сучасної правової держави поряд із дотриманням і поваги до основних прав людини і свобод;
- створення сучасної ринкової економіки;
- повна інтеграція у європейські політичну, економічну, безпекову і правову систему [7].

Після підписання заяви, було прийнято спільне комюніке, були визначені пріоритети співробітництва країн центральноєвропейського регіону, а у перспективі визначалась можливість інтеграції із європейськими розвинутими державами.

Підписавши заяву, сторони визначили цілий ряд конкретних завдань, які необхідно здійснити, аби досягти поставлених цілей. Зокрема, в документі було відзначено, що країни прагнутимуть:

- встановити гармонійне співробітництво з європейськими інститутами;
- добиватися, щоб між державами, їх установами, конфесіями та громадськими об'єднаннями створювалися безконфліктні зв'язки;
- сприяти вільному проходженню капіталу, розвитку ринкових основ, вільному економічному співробітництву, взаємовигідній торгівлі товарами і обміну послугами;
- приділяти першочергову увагу розвитку інфраструктури між державами;
- значно розширити економічне співробітництво на міжрегіональному та міжнародному рівнях;
- забезпечити регулярну інформацію між державами та іншими організаціями;

- особливу увагу приділяти забезпеченню необхідних умов для розвитку національних меншин, що проживають у країнах-членах об'єднання [8].

У документі передбачався також і розвиток зв'язків та контактів в наступних сферах співробітництва: політичній, торгово-економічній, безпеки, охорони навколишнього середовища, тобто, по суті, формувалася основа для приєднання у найближчій перспективі цих країн до західноєвропейських політичних, правових і економічних структур.

Особливої уваги заслуговує той факт, що Вишеградський тоді ще "трикутник" не мав **ніяких чітких організаційних структур** і виступав лише як **координаційний орган**, який мав сприяти входженню країн-членів у Європейську співдружність, аж до їх повної інтеграції у європейські економічні і політичні установи.

Період 1991 року, після підписання Декларації, характеризувався активною співпрацею Вишеградської трійки, зокрема, відбувались консультативні зустрічі у різних сферах співпраці. Принципово важливим вважаємо відзначити, що саме в цей період паралельно відбувались декілька важливих подій стосовно міждержавного співробітництва країн регіону і формування позитивного іміджу Вишеграду у глобальному вимірі. По-перше, їм треба було укласти базові міждержавні угоди з-поміж собою, по-друге, у всіх важливих з точки міжнародних відносин у світі, країни Вишеградської групи виступали із спільними заявами. Перші особи Вишеграду виступали із спільними докладами на засіданнях міжнародних симпозіумів, конференцій світу. По суті, можна сказати Вишеград не тільки так би мовити "почули" у ті часи нестабільності на континенті, а з ним почали рахуватися як з новим міжнародним регіональним об'єднанням у Центрі Європи.

В цей період були підписані міждержавні угоди між країнами Вишеградської трійки (хоча, як відомо, чехословацько-угорську Угоду все ж таки не вдалось підписати). Так, 5-6 жовтня 1991 року у Кракові на самміті Вишеградського об'єднання, сторони визначили успішність заснування Вишеградської трійки і саме тут була підписана 5 жовтня 1991 року польсько-чехословацька міждержавна Угода, а наступного дня, 6

жовтня 1991 року у Варшаві була підписана польсько-угорська міждержавна Угода. Отже, не вистачало лише чехословацько-угорської міждержавної Угоди. Причиною не підписання угоди були активні дії націоналістичної політики словацької сторони, яка висловила несприйняття деяких параграфів чехословацько-угорської міждержавної Угоди, насамперед, щодо захисту прав національних меншин.

На краківському самміті також було досягнуто домовленості на рівні міністрів економіки, що країни Вишеградської трійки ліквідують якнайскоріше усі перешкоди, тим самим будуть сприяти торгівлі між країнами регіону, сприятимуть лібералізації руху капіталів. По суті, створення Вишеградської трійки – як форуму співробітництва (ще як тоді називали клубу трьох) у той час дестабілізації в Європі, було показовим позитивним прикладом співробітництва як в рамках регіону, так і у ширшому загальноєвропейському контексті. Цього ж року 27 вересня міністри Вишеградської трійки зустрілися із міністрами закордонних справ країн такої респектабельної європейської міждержавної регіональної організації, як державами Бенілюксу. Між сторонами була досягнута домовленість про налагодження співпраці МЗС двох міждержавних регіональних організацій у форматі “3+3”.

Наступною важливою подією 1991 року, стало підписання 16 грудня усіх трьох Європейських Угод між Європейським Співтовариством та Республікою Польща, з Угорською Республікою та Чехословацькою Республікою. Демонстраційним позитивним і доленосним прикладом спільних дій країн Вишеграду, потужної спільної роботи дипломатів двох країн (угорської і польської сторін) стало майже одночасне 8 квітня 1994 року, подання заявки Польщі та Угорщини на повноправне членство в ЄС [9].

Сучасні механізми і структура співпраці вишеградської четвірки склалися ще протягом 1990-х років, утім зрозуміло, що на сьогодні на початку XXI століття відбулися певні якісні зміни. З точки зору еволюції механізмів співпраці країн-членів Вишеградського об'єднання, доречно підкреслити координуючу роль центральних органів виконавчої влади країн-членів Вишеграду. Зокрема, важливим є проведення регулярних щорічних саммітів прем'єр-міністрів Вишеградської четвірки, а

також зустрічей, переговорів представників міністерств країн Вишеграду. Принципово важливим є той факт, що почергово, щорічно, країна, яка головує у Вишеграді, презентує річний план дій (з переліком зустрічей, консультацій, нарад міністрів та інших представників галузевих відомств, інших органів влади, експертів у чітко визначених сферах співпраці). Постійно-діючими є регулярні наради і зустрічі галузевих міністерств країн-членів Вишеграду.

Поглиблення консолідації країн міжнародного регіонального Вишеградського об'єднання продовжується і за умов небажання її учасників створювати інституційні рамки співробітництва. Більше того, з огляду на те, що Вишеградська четвірка не є інституційованим регіональним об'єднанням, на сьогодні сформувалася ефективно діюча чітка система діяльності міжнародного регіонального Вишеградського об'єднання.

На сьогодні, еволюція складових механізму співпраці Вишеградського об'єднання концентровано визначилась у трьох сегментах.

По-перше, це *урядове співробітництво* – яке є визначальним і найпотужнішим у структурі Вишеграду (зокрема, воно включає - ротаційне однорічне головування, з підготовкою програми дії на рік, включно і визначенням довгострокових цілей співпраці країн-членів Вишеграду; щорічний самміт прем'єр-міністрів на завершальній стадії кожного головування, неформальні зустрічі прем'єр-міністрів і міністрів закордонних справ перед міжнародними подіями; зустрічі заступників міністрів закордонних справ перед офіційними саммітами; зустрічі представників інших міністрів країн-членів Вишеграду а також у форматі Вишеградська четвірка +; посилення комунікації, ролі національних координаторів країн Вишеграду; консультації та співробітництво з представниками ЄС та НАТО, розвиток і підтримка міжнародного Вишеградського фонду).

По-друге – це *зустрічі Президентів країн-членів Вишеграду* і по-третє – це *співробітництво Парламентів країн-членів Вишеграду*.

Характерною особливістю наступних років Вишеградського об'єднання, починаючи з 1993 року до 1998 року була її так звана стагнація чи криза.

По-перше, за цей період відбулись доленосні події міжнародного значення, були створені дві незалежні держави Чеська Республіка і Словацька Республіка. Отже, формат Вишеградського об'єднання суттєво змінився – на міжнародній арені, включно і в регіоні з'явилася вже оновлена “Вишеградська четвірка”. Після розпаду Чехо-Словаччини 1 січня 1993 року, 11-12 січня 1994 року у Празі було підтверджено про подальше існування Вишеградського об'єднання, вже за участі чотирьох сторін.

По-друге, конфлікти латентного характеру, які ініціювали саме словацькі політичні кола протягом 1991-1992 років, у кінцевому рахунку визначили з 1993 року відверто негативне відношення Словаччини до Вишеграду. Вельми обережно, але дистанціювався від Вишеграду і прем'єр-міністр Чеської Республіки В.Клаус. З цього часу чисельність зустрічей в рамках Вишеграду скорочується і лише з другої половини 1998 року можна говорити про реальний ефективний розвиток, по суті, про початок так званого відродження співпраці Вишеградської четвірки.

Також слід відзначити, що у 1995 році було підписано базову Угоду між Угорщиною та Словаччиною щодо розвитку добросусідських і дружніх відносин, а також 15 серпня 1997 року МЗС Угорщини розробило проект плану щодо вирішення неврегульованих проблем в угорсько-словацьких відносинах. Це був список із дев'яти конкретних пропозицій з таких питань, як захист прав національних, тобто угорської меншини у Словаччині, надання можливості освітнього, культурного розвитку меншинам, вирішення проблем гідрокаскаду на прикордонні, побудови мосту на Дунаї, і відповідно було запропоновано механізм дії спільних комісій з цих питань [10].

Співпраця країн Вишеградської четвірки протягом 1993 – 1998 років за період так званої “стагнації Вишеградського об'єднання” була зосереджена на питаннях набуття якнайшвидшого членства в НАТО. Як наслідок, 8 липня 1994 року, Чеська Республіка, Угорська Республіка і Республіка Польща були запрошені розпочати переговори щодо вступу у НАТО [11].

Так звана “реанімація Вишеграду” – це події 1999 року у Словацькій Республіці,

внутрішня і зовнішня політика якої радикально змінилися. “Відродження” Вишеградської четвірки вже очолили саме прем'єр-міністри чотирьох країн. Прем'єр-міністри Вишеградської четвірки 14 травня 1999 року у Братиславі прийняли “Спільну Декларацію прем'єр-міністрів “країн Вишеграду”. Сторони визначили необхідність як посилення співробітництва добросусідських відносин у регіоні, проведення щорічних зустрічей різних рівнів чотирьох сторін, так і підтримки євроатлантичних амбіцій Словаччини, передачі їй досвіду у прискоренні європейської інтеграції.

Так, в результаті переговорів були визначені наступні головні сфери кооперації країн Вишеградського об'єднання, і що особливо важливо, також і механізми співпраці: механізм узгодження інтересів у спільній зовнішній політиці, структура співпраці чотирьох, створення нових форумів: системи зустрічей прем'єр-міністрів четвірки, вишеградський консультативний форум, погоджувальну систему між міністерствами. Також на основі ротації був розроблений механізм проведення зустрічей у різних сферах співробітництва і відповідно на різних рівнях, як от на рівнях прем'єр-міністрів, голів урядів, міністрів закордонних справ, державних секретарів, координаторів, експертів.

9 червня 2000 року у Штіртіне прем'єр-міністри Вишеградської четвірки підписали Декларацію про формування Міжнародного Вишеградського Фонду. По суті, це було і на сьогодні є єдиною інституційною структурою Вишеградського об'єднання. Кожна з країн Вишеграду робить внесок у Міжнародний Фонд і тим самим, сприяє співпраці не тільки політичних і офіційних представництв, а також і співпраці громадських організацій [12]. Факт, що Вишеградська четвірка не бажала і не бажає розширюватись за рахунок нових членів, але у конкретних напрямках співпраці регіонального характеру, вони відкриті до співпраці з іншими країнами Європи у форматі “Вишеградська четвірка +”. Питання вступу України до Вишеградського об'єднання в цей період розглядалось декілька разів. Відзначимо, що навіть сучасна Вишеградська четвірка не має чіткої організаційної структури, члени його дуже обережно розглядали і розглядають питання його розширення за рахунок нових членів. Так, у лютому 1992 року тодішній міністр

закордонних справ Польщі Кшиштоф Скубішевський заявив, що включення України до Вишеградської групи не є можливим через різні рівні економічного і політичного розвитку. Через рік, у 1993 році, під час підписання декларації про створення Карпатського Єврорегіону, знову ж таки вказувалося, що говорити про розширення Вишеградської групи ще занадто рано [13]. Все ж, слід зазначити, що країни Вишеградського об'єднання ніколи не заперечували співпрацю з Україною у форматі “Вишеградська четвірка + Україна”, а всіляко підкреслювали бажання співпрацювати з Україною в конкретних справах. Пріоритетним напрямом співробітництва країн Вишеградського об'єднання з Україною, було транскордонне співробітництво.

Безперечно, якісно новий період розвитку Вишеграду розпочався з 2004 року, вступу у ЄС – як випробування життєздатності системи багатостороннього міжнародного регіонального проекту у новому форматі за нової геополітичної ситуації. Характерною, якщо не головною особливістю цього періоду буде вже узгодження інтересів країн Вишеградської четвірки не тільки з-поміж собою з метою досягнення визначених цілей, але і у новому форматі взаємовідносин з ЄС і окремо з країнами-членами Євросоюзу.

Вважаємо занадто спрощеним розуміння сутності Вишеградського об'єднання тільки як консолідацію зусиль країн Центральної Європи заради “повернення в Європу” шляхом євроатлантичної інтеграції. Тобто «європейська карта» була пріоритетною, але не всеосяжною. Це набагато складніша і багатогранніша проблема ніж уявляється. Адже приєднання у 1999 році та у 2004 році країн Вишеграду (а це, на наше глибоке переконання є країни Центральної Європи), до НАТО і Європейського Союзу, по суті геополітично змінює статус центральноєвропейського регіону, трансформуює білатеральні і багатосторонні відносини країн Центральної Європи – повноправних членів ЄС з Україною. Більше того, змінюється система відносин всередині Вишеградської четвірки, а також і з іншими країнами-членами Європейського співтовариства.

Складна мозаїка дій країн Вишеграду у певний відрізок часу визначалася вибором

між посиленням міжрегіональної інтеграції країн Вишеграду і створенням потужної субрегіональної структури, чи використанням його в якості форуму щодо захисту і просування своїх власних чи спільних інтересів країн об'єднання.

Внаслідок радикальних суспільно-політичних трансформацій наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття в країнах Центральної Європи відбулась радикальна зміна внутрішньополітичної системи та зовнішньополітичного курсу цих країн та тлі докорінної трансформації системи міжнародних відносин як на глобальному рівні.

По-перше, внаслідок розпаду біполярної системи міжнародних відносин суттєво змінився статус центральноєвропейського регіону і кожної з країн Центральної Європи.

По-друге, всі країни Центральної Європи знаходились на початку періоду системних соціально-економічних трансформацій, пріоритет в цьому контексті мали зовнішньоекономічні відносини спрямовані на Захід. Зовнішньополітичні безпекові пріоритети були дещо відмінними у країн трійки, а потім і четвірки. Утім, протягом 1991-2000 у всіх чотирьох країн Вишеграду євроатлантичний вимір набув головного напрямку у розбудові та посиленні європейської системи безпеки в регіоні.

По-третє, “подолання” геополітичного вакууму в центральноєвропейському регіоні на тлі загальної нестабільності, країни Центральної Європи вбачали у приєднання до потужних міжнародних та регіональних структур економічного та безпекового характерів, зокрема, пріоритетом було визначено євроатлантичний курс та приєднання до Європейського співтовариства. Стратегія зовнішньої політики Польщі, Угорщини та Чехословаччини була чітко спрямована, орієнтована на “захід”. Тобто власне формування Вишеградського об'єднання не слугувало аніякою альтернативою їх най скорішого входження до ЄС та НАТО.

Майбутні наукові розвідки у даному контексті вбачаємо у дослідженні конкретних програм співпраці країн Вишеграду та України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Україна в Центральній Європі. Парахонський Б., Жангожа Р. Національний інститут стратегічних досліджень // Контекст. 2001. – № 12, - С. 40-45; Кіш Є. Вишеград – “забутий регіон” європейської консолідації країн Центральної Європи // Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: можливості для України. - Ужгород, 2003. – С. 74-80; Krejčí O. Geopolitics of the Central European Region: the view from Prague and Bratislava. – Br.: Veda, 2005. – 493 p.; Visegrad citizens on the doorstep of European Union. Olga Gyarfasova Editor Institute for Public Affairs, Bratislava 2003 – 66 p.; Dientsbier J. Visegrád // Mezinárodní politika, roč. XXIII, č. 2, 1999, s.4-7; Nemzeti identitás és külpolitika Közép-és Kelet-Európában. Szerkesztette Kiss J. László. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2003 – 396 p.; Boros Ferenc. A Visegrádi Együttműködés és perspektívája // Külügyi Szemle, 2003/2.-pp.79-81; The Visegrad Yearbook. Central European Student Partnership Organisation, Budapest 2003. – 482 p.; Hamberger Judit. A visegrádi együttműködés cseh szemmel // Klió - 2004. - № 2-3; Jeszenszky G. A „visegrádi gondolat” és az euró-atlanti integráció // Magyar Szemle.- 1998.- №7/8.
2. Vykoukal, J. a kol.: Visegrád: možnosti a meze středoevropské spolupráce, Praha, Dokořán 2003, s. 405.
3. Кіш Єва. Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції. - Ужгород: Ліра, 2008. – 440 с.
4. A 1991-es Visegrádi Nyilatkozat a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Lengyel Köztársaság és a Magyar Köztársaság együttműködéséről az európai integráció útján. Kelt Visegrádon, 1991. február 15-én 3 eredeti példányban, cseh, lengyel és magyar nyelven. Joint Statement by the Foreign Ministers of the European Community and the Visegrad countries. Bull. EC. - N 10. – 1992.
5. www.visegradgroup.eu
6. A 1991-es Visegrádi Nyilatkozat a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Lengyel Köztársaság és a Magyar Köztársaság együttműködéséről az európai integráció útján. Kelt Visegrádon, 1991. február 15-én 3 eredeti példányban, cseh, lengyel és magyar nyelven.
7. Ibidem.
8. Ibidem.
9. Jeszenszky Géza külügyminiszter nyilatkozata Magyarországnak az Európai Unióhoz való csatlakozása kérelmének átnyújtása alkalmával // Magyar Külpolitikai Évkönyv. A Külügyminisztérium Dokumentációs Főosztálya.- Bp.: Vadas, 1994. – 159.o.
10. Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a Jósomszédi Kapcsolatokról és a Baráti Együttműködésről // Magyar Külpolitikai Évkönyv. A Külügyminisztérium Dokumentációs Főosztálya. - Bp.: Vadas, 1997. - 251-262.o.
11. A Cseh Köztársaság elnökének, a Lengyel Köztársaság elnökének és a Magyar Köztársaság miniszterelnökének Közös Nyilatkozata az országoknak a NATO-hoz csatlakozására vonatkozó tárgyalásokra meghívása alkalmából // Magyar Külpolitikai Évkönyv. A Külügyminisztérium Dokumentációs Főosztálya. - Bp.: Vadas, 1997. - 301-302.o.
12. Annual Report on the Activities of the Visegrad Group. www.visegradgroup.eu
13. Kárpátok Euró régió Titkársága. Különgyűjtemény. - Nyiregyháza.

E.B. KISH

«EUROPEAN MAP» OF THE VISEGRAD-4 COUNTRIES: HISTORY OF DEVELOPMENT AND FORMS OF THE COOPERATION

This article is a piece of analysis of the history of development, evolution and structure of the cooperation of the Visegrad-4 countries. Defines the major priorities and problems questions of the development of the Central European countries.

Key words: *Vysegrad, Central Europe, European Union, cooperation, integration.*

E.B. КИШ

«ЕВРОПЕЙСКАЯ КАРТА» СТРАН ВЫШЕГРАДСКОЙ ЧЕТВЕРКИ: ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ И ФОРМАТ СОТРУДНИЧЕСТВА

В статье анализируется история развития, эволюция и механизмы сотрудничества стран Вышеградской четверки. Определены основные приоритеты и проблемные вопросы развития стран Центральной Европы.

Ключевые слова: *Вышеград, Центральная Европа, Европейский Союз, сотрудничество, интеграция.*